

Κέρνος: Ένα Πιάτο για Όλους

**Ελλάδα - Γερμανία:
Σχέσεις Κυριαρχίας
και Πολιτισμικός
Μεταβολισμός**

» **Έχοντας λάβει** πρόσκληση να συμμετάσχουμε με ένα έργο στη διεθνή έκθεση «Householding, 2015», στο ιστορικό Bauhaus στο Dessau της Γερμανίας, δεν μπορούσαμε να δραπετεύσουμε από την ευθύνη ανταπόκρισης στις πολιτικές και πολιτισμικές διαστάσεις της ευρωπαϊκής κρίσης και των ελληνογερμανικών σχέσεων per se. Το έργο που προτείναμε και παρουσιάζεται στην έκθεση είναι ένα τραπέζι που περιέχει τροφή και ποτό, στη διάθεση των επισκεπτών. Ο τίτλος του έργου είναι: «Κέρνος: ένα πιάτο για όλους». Πρόκειται για τροφική και ηχητική εγκατάσταση στο καθιστικό της καθηγητικής κατοικίας του Oscar Schlemmer,

**ΤΗΣ ΦΟΙΒΗΣ ΓΙΑΝΝΙΣΗ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΖΗΣΗ ΚΟΤΙΩΝΗ**

στην περίφημη σειρά κατοικιών που σχεδίασε ο Walter Gropius, στην πρωική δεκαετία του 1920. Η έκθεση με συμμετοχή καλλιτεχνών και αρχιτεκτόνων από την Ευρώπη, θα τρέχει ως τις 9 Αυγούστου με παράλληλες εκδηλώσεις. (<http://www.bauhaus-dessau.de/haushaltsmesse-20155.html>)

Ο *Κέρνος* (εκ του ρήματος *κεράννυμι*, «αναμειγνύω, ανακατεύω», από το οποίο προέρχεται και η λέξη κρασί και κέρασμα), ήταν ένας κεραμικός δακτύλιος που υποδεχόταν μια ποικιλία τροφικών προσφορών, κυρίως σπόρων και καρπών, για διανομή στους συμμετέχοντες μουσικών τελετών. Στον περίφημο *Κέρνο* της Σάμου, ο δακτύλιος αυτός, εκτός από τους κοτυλίσκους που περιέχουν τις τροφές, φέρει γλυπτές παραστάσεις ζώων και καρπών που εκπροσωπούν το σύνολο του κόσμου (θάλασσα, ξηρά, άγριο, ήμερο, ανθρώπινο, ζωικό, φυτικό). Στο έργο «Κέρνος», στο Μπάουχαουζ, ένα στρογγυλό τραπέζι από ανοξείδωτο χάλυβα, καθίσταται το κοινό πιάτο για όλους, σε κάποιου είδους ελεύθερη μεταφορά του αρχαίου *Κέρνου*, και της ιδέας του μοιράσματος στη δημόσια σφαίρα γύρω από το κυκλικό τραπέζι. Το τραπέζι δεν είναι μια σκληρή επιφάνεια για να ακουμπήσεις το πιάτο και το φαγητό, όπως το ξέρουμε, αλλά γίνεται όλο μαζί ένας υποδοχέας και η επιφάνειά του είναι η μαλακή επιφάνεια του πιάτου που φέρει το φαγητό. Το τραπέζι υποδοχέας, το τραπέζι που έγινε «ένα πιάτο για όλους» περιέχει στη μεγάλη του επιφάνεια στραγάλια, και στους εσωτερικούς του δακτυλίους-δοχεία, ρακή (κρασί), λάδι, μέλι, παξιμάδια (ψωμί), καπνό, μαστίχα, τροφή για σκύλους, καναβούρι (τροφή για πουλιά), ρίγανη, θυμάρι, θρούμπι και λάδι για λυχνάρι). (Εικόνα 2. *Κέρνος* με Περιεχόμενες Τροφές).

Η ανοξείδωτη κατασκευή του τραπεζιού, σε αντίθεση με τη μαλακή, οργανική επιφάνεια του φαγητού, συνομιλεί με τις ανοξεί-

δωτες καρέκλες του Μπάουχαουζ γύρω από το τραπέζι, κι ακόμα περισσότερο με τον ευρύτερο περίγυρο των κτηρίων. Ο Γκρόπιους μετέφερε το Μπάουχαουζ στο Ντέσσαου, το 1925, στα πλαίσια προγραμματισμένης συνεργασίας με την αεροναυπηγική βιομηχανία «Junkers», γνωστή για την ενσωμάτωσή της, λίγο αργότερα, κατά τη δεκαετία του τριάντα, στην πολεμική μηχανή του Τρίτου Ράιχ. Ο Γκρόπιους τότε, στο γάμο με την Γιούνκερς έβλεπε τη δυνατότητα πειραματισμού για πρότυπες εργατικές κατοικίες αλλά και για μεταφορά τεχνολογίας, όπως αυτής του ανοξείδωτου χάλυβα, για τον σχεδιασμό του νοικοκυριού, ως ένα είδος εκμηχανισμένου apparatus. Είναι ακριβώς η αρχική σύλληψη του εκμηχανισμένου νοικοκυριού που διαθέτουμε σήμερα σε κάθε κουζίνα.

Ο «Κέρνος» στην τρέχουσα έκθεση, περιλαμβάνει ηχητική εγκατάσταση με τέσσερα ηχητικά έργα (Άρτος και Οίνος, Μέλι και Καπνός, Στραγάλια και Ρακή/Μέθη, Ελαιόλαδο και Οικία). Τα έργα συντίθενται από αποσπάσματα λόγου (ποίησης και ιστορικών κειμένων) σε τέσσερις γλώσσες σε ανάμειξη: ελληνικά, γερμανικά, αγγλικά και γαλλικά σε ηχητικό υπόβαθρο γεύματος, προετοιμασίας φαγητού, μέθης, ευωχίας, και μουσικής. Εκφωνούνται δε από διαφορετικά υποκείμενα/φωνές και αναπαριστούν διαλόγους ανά ζεύγη μεταξύ των βασικών υποκειμένων /τροφών που διατάσσονται στο τραπέζι.

Το πολιτισμικό υπόβαθρο των υπό εκφώνηση κειμένων αντηχεί έναν διάλογο ανάμεσα στο γερμανικό και το ελληνικό, αρχινισμένο στην εποχή του γερμανικού Διαφωτισμού και του Ρομαντικού πρότζεκτ, όπως το διαβάζουμε στις ποιητικές αφηγήσεις ενός απραγματοποιήτου ταξιδιού του Χαϊλντεριν, από τη Γερμανία, στην μεταφυσική γεωγραφία της άγνωστης, στον ίδιο, Ελλάδας. Η αντίληψη του διαλόγου ανάμεσα στο γερμανικό και το ελληνικό περνάει από το υπόβαθρο ενός θερινού ηδονικού τοπίου αλλά και από τους κρότους των πεδίων των μαχών και το νεκρικό τοπίο της γερμανικής κατοχής και του λιμού στην Ελλάδα, το χειμώνα του 1942. Ο ρομαντικός πόθος για το ελληνικό, του 18ου αιώνα καθώς και των αρχών του 19ου, έμελλε να μετασχηματιστεί ιστορικά στην βουαρική βασιλεία της Ελλάδας αλλά και την τρίχρονη κατοχή του Τρίτου Ράιχ. Πώς η λιμπνική, ποιητική επιθυμία μετασχηματίζεται σε στρατιωτική κυριαρχία, και πώς αργότερα, σήμερα, η κυριαρχία αναπαράγεται μέσα από τα παιχνίδια των οικονομικών σχέσεων; Ίσως αυτή να είναι μια ερωτηματική οπτική για το βάθος των ελληνογερμανικών σχέσεων, μέσα στη σκηνή της αναδυόμενης, μοντέρνας Ευρώπης και της μεταμοντέρνας εξέλιξής της σε ένα ενιαίο οικονομικό υποκείμενο, με σχέσεις αποικιοκρατίας μεταξύ των μερών του.

Το στρογγυλό τραπέζι είναι ένα πεδίο συ-

ζητήσεων, πολιτικών και οικονομικών διαπραγματεύσεων, μεταξύ διαφορετικών παραγόντων σε υπό διαμόρφωση συσχετισμό δυνάμεων. Ο *Κέρνος*, το «ένα πιάτο για όλους», είναι ένα τέτοιο πεδίο με διακύβευμα την τροφή. Με μια ευρύτερη έννοια, το επίδικο είναι ο συνολικά παραγόμενος πλούτος και η κατανομή του. Το ζήτημα αφορά τα υποκείμενα της συνδιατροφής, τους συνδυαζόμενες - διαπραγματευτές, γύρω από το τραπέζι: Άραγε ο καθένας νέμεται το δικό του μενού; Κατέχει ο καθένας χωριστά τα δικά του σκεύη, τα δικά του σερβίτσια; Τι σημαίνει τότε το ενδαιιτάσθαι ως συλλογική διαδικασία; Αν τα αποθέματα τροφής δεν είναι ανεξάντλητα, τότε πώς στο κοινό τραπέζι μπορεί να υπάρξει δικαιοσύνη στη μοίραση; Τι είναι αυτό που πλεονάζει και σε ποιόν ανήκει; Μπορούν οι ρόλοι του δυνατού και του αδύναμου να συνυπάρχουν χωρίς αγώνα ή πόλεμο;

Στον *Κέρνο*, η πράξη του να κάθεσαι γύρω από το ίδιο τραπέζι, να μεταβολίζεις την τροφή και τον λόγο, σημαίνει το να συμμετέχεις και να διαμοιράζεσαι το κοινό απόθεμα τροφής και λόγου. Ακριβώς αυτή η διαδικασία ορίζει σχέσεις συν-τροφικότητας. Η λατινογενής λέξη *companioniship* σημαίνει το ίδιο πράγμα: η τροφή σημαίνεται εμβληματικά από το ψωμί (*pan*). Το μοίρασμα ενός ενιαίου, κοινού πεδίου τροφής και λόγου μετατρέπει τους διαπραγματευτές σε συν-τρόφους, κω-

Εικόνα 3

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

5

Εικόνα 2

ρίς αυτό να σημαίνει την εξιδανικευτική λείανση της διαφοράς. Αντιθέτως, η διαφορά αποτελεί διάσταση του κοινού πεδίου. Πώς η γλωσσική σήμανση της συνεύρεσης, στο κοινό τραπέζι, μιας συντροφιάς μπορεί από το πεδίο της πολιτισμικής εμπειρίας του συν-τρώγειν να μας αναγάγει στο πεδίο της πολιτικής διαπραγμάτευσης; Αλλά και αντι-στρόφως: Ποια είναι η πολιτισμική διάσταση της εμπειρίας του συν-τρώγειν, μιας εμπειρίας της καθημερινότητας του οποιουδήποτε;

Το πρότζεκτ του Κέρνου δεν επικοινωνεί το νόημα ενός τραπέζιου φαγητού, όπως το γνωρίζει και το χρησιμοποιεί η Δυτική κουλτούρα σήμερα. Το ατομικό σερβίτσιο του καθενός χωριστά αλλά και η συμμετρική κυκλική διάταξη, που νέμει την επιφάνεια του τραπέζιου σε ίσα, ατομικά μέρη, εδώ δεν υπάρχουν. Αντιθέτως, αυτό που παρουσιάζεται είναι μια ασύμμετρη, συνεχής τοπογραφία της τροφικής επιφάνειας του τραπέζιου, στην οποία νησίδες διαφορετικών υλικών, γεύσεων και μυρωδιών αναδύονται μέσα σε μια θάλασσα επιλογών. Η επιλογή γίνεται κάθε φορά στην κλίμακα της μπουκιάς και όχι της μερίδας. Εδώ δεν ισχυριζόμαστε βέβαια καμιά ριζική επινόηση. Πρόκειται για συνθετική επαναθεώρηση εναλλακτικών πρακτικών εστίασης και συνδιατροφής, που βρίσκουμε διάσπαρτες στις παγκόσμιες και μη δυτικές κουλτούρες της διατροφής. Ακόμα το «ένα για όλους» ή τα πολλά κοινά πιάτα και το «τσίμπημα» της μπουκιάς είναι σημαντικό μέρος της εμπειρίας του σύγχρονου ελληνικού τραπέζιου. Η θεώρηση των διαφορετικών πρακτικών συν-διατροφής δεν είναι εδώ τόσο μια ανθρωπολογική όσο μια αρχιτεκτονική έρευνα. Είναι μια τοπολογική προσέγγιση των διποκειμενικών σχέσεων, της ανταλλαγής, του μοιράσματος. Το τραπέζι της συνεστίασης είναι ένα τοπίο συλλογικού μεταβολισμού. Θα μπορούσε η έννοια του «Αρχιπελάγους» να κατέβει στην κλίμακα του τραπέζιου αποδίδοντας στους νησιώτες ομοτράπεζους την πρακτική της ανταλλαγής λόγου και τροφής και την πρακτική της δικτύωσης. Αλλά προσαυξάνοντας το παιχνίδι του μεγέθους και της κλίμακας θα μπορούσε το στρογγυλό τραπέζι της συνεστίασης να αντικαταστήσει στο χάρτη την

ευρωπαϊκή ήπειρο. Ακόμη περισσότερο, λόγω του στρογγυλού σχήματος θα μπορούσε το τραπέζι συνεστίασης να λάβει τη θέση του πλανήτη του ίδιου και οι θάλασσες και οι λίμνες, τα δάση και οι καλλιεργημένες πεδιάδες να γίνουν μεταφορές του τοπίου των φαγητών στην επιφάνεια του τραπέζιου. Η Βαντάνα Σίβα λέει: «Ο πλανήτης είναι πάντα μέσα στο πιάτο μας. Καθετί είναι το φαγητό κάποιου άλλου. Και σε κάθε τροφή βρίσκονται όλες οι σχέσεις στον χώρο και στον χρόνο που υπήρξαν ποτέ, και είναι αυτές που την έφτιαξαν».

Αν γυρίσουμε στην αρχική ετυμολογία του Κέρνου και του μοιράσματος, η σχετική λέξη που σήμερα επιζεί μέσα στην ελληνική γλώσσα, σε ευρεία χρήση, είναι το κέρασμα. Πριν λίγες μέρες, στα εγκαίνια της έκθεσης στο Μπαούχαουζ, αυτή η έννοια του κέρασματος έγινε κυρίαρχη. Ίσως υπονοείται σε όλους ή τουλάχιστον στους πιο ευαίσθητους επισκέπτες ότι ο Κέρνος είναι μια πρόταση κέρασματος των χρωμένων φτωχών προς τους δανειστές τους. Οι Γερμανοί επισκέπτες, στην αρχή με περισσή προσοχή φόρεσαν τα ακουστικά, διάβαζαν τους διαλόγους της νηπτικής εγκατάστασης, δοκίμαζαν διακριτικά τους καρπούς και τα προϊόντα της ελληνικής γης. (Εικόνα 3). Καθώς η ώρα περνούσε και όσο η γενική μέθη κυριαρχούσε, τα νοήματα του έργου αγνοήθηκαν και ένα είδος επιδρομής των μεθυσμένων και σιγά-σιγά πεινασμένων συνδαιτυμόνων επικράτησε, με διάθεση απογύμνωσης του έργου από τα τροφικά του συστατικά. Τότε, ευτυχώς, ήρθε και η ώρα για το κλείσιμο της πρώτης μέρας της έκθεσης. Είναι άραγε ιστορικά προδιαγεγραμμένη η μεταστροφή της πνευματικής επιθυμίας και προσήλωσης σε κυριαρχική ιδιοποίηση; Ποια ιστορική προσέγγιση μπορεί να ερμηνεύσει τη μεταστροφή της ρομαντικής, λιμπιντικής προσήλωσης του Χαίλντερλιν προς κάθε τι ελληνικό, σε ακόρεστη διάθεση για ιδιοποίηση και επικράτηση; Αυτή τη μεταστροφή του έρωτα σε κυριαρχία βλέπουμε πάλι να σαρώνει το χάρτη και να καταλαμβάνει την έκταση της ευρωπαϊκής επικράτειας, για να ενώσει την Γερμανία με την Ελλάδα σε ασφυκτικό ερωτικό εναγκαλισμό.